10.11.2022

HaV@eduskunta.fi

HE 145/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Digi- ja väestötietoviraston lausunto hallintovaliokunnalle

Digi- ja väestötietovirasto (DVV) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallintovaliokunnalle asiassa. Lakipaketti on erittäin tärkeä paitsi DVV:n omien palveluiden tuottamisen näkökulmasta, myös yleisesti digitalisaation edistämisen, hallinnon tehokkuuden ja kansalaisten oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi. Lakiehdotus on kokonaisuutena DVV:n näkökulmasta kannatettava ja tarpeellinen. DVV on osallistunut aktiivisesti lakipaketin valmisteluun. Tässä lausunnossa DVV toistaa valmistelussa esiin nousseet, toimintansa kannalta oleellisimmat kehittämiskohteet.

Hallintolakiin ehdotettavan käyttöalasäännöksen muotoilusta

Hallintolakiin ehdotetaan lisättäväksi käyttöalasäännös 53 e §, jonka nojalla viranomainen voi ratkaista asian automaattisesti laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä. Lakiehdotus soveltuu hyvin ”perinteisiin” hallintopäätöksiin, joissa ratkaistavalla asialla luodaan kansalaiselle oikeus (esim. etuus) tai velvollisuus. Säädösmuotoilussa ei kuitenkaan ole huomioitu nykyaikaisen hallintotoiminnan nyanssieroja. DVV:n näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että automaattiseksi päätöksenteoksi on tämän lain nojalla ilmeisesti katsottava suomi.fi-viestien käyttöönottoa edellyttävä sähköisen tiedoksisaannin suostumuksen antaminen ja suomi.fi-valtuutuksen antaminen. Nämä molemmat ovat luonteeltaan tahdonilmaisun rekisteröintejä, jossa rekisteröinti tehdään asiakkaan oman toiminnan perusteella. Tällaisten hyvin yksinkertaisten prosessien osalta tiedonhallintalain nykyinen muotoilu aiheuttaa suuren hallinnollisen taakan tuomatta hallinnon asiakkaalle juurikaan lisäarvoa.

DVV kuitenkin ymmärtää, että käyttöalasäännöksen muotoilu niin, että siinä huomioitaisiin jokaisen hallinnossa tapahtuvan menettelyn erityispiirteet, on mahdotonta. Sen vuoksi DVV esittää tiedonhallintalakiin tulevien vaatimusten yksinkertaistamista.

Tiedonhallintalakiin ehdotettavista muutoksista

Dokumentaatiovaatimukset tiedonhallintalain 28 a §:n 2 momentissa

Tiedonhallintalakiin ehdotetun 28 a §:n 2 momentin osalta DVV toteaa, että lainsäädännön tasolle on tuotu hyvin yksityiskohtaisia vaatimuksia, jotka vaikuttaisivat kuuluvan enemmän viranomaisen operatiivisen toiminnan järjestämiseen ja siihen liittyvän päätösvaltaan.

Liian yksityiskohtainen ja raskas sääntely voi johtaa siihen, että palveluiden järjestämisessä valitaan ennemmin automaatiota vähemmän hyödyntävä ratkaisu. Vaatimukset vaikuttavat myös ylimitoitetuilta siltä osin, kuin on kyse edellä esitetyistä yksinkertaisista käsittelyprosesseista. DVV ehdottaa, että ehdotetun tiedonhallintalain 28 a §:n 2 momentin

yksityiskohtainen dokumentaatiovaatimusten lista siirretään säännöksen perusteluihin esimerkinomaisena listana.

Siirtymäajan pituus

Ehdotetun lakipaketin toimeenpano tulee vaatimaan sekä määräaikaisia että pysyviä resurssilisäyksiä. Mikäli lakipaketin toimeenpanoon myönnetään lisämäärärahaa, rahoitus resurssien lisäämiseksi on käytössä aikaisintaan lain voimaantullessa. Tämä tarkoittaa sitä, että lisäresurssit ovat käytössä aikaisintaan 3 kuukauden kuluttua lain voimaantulosta. On huomioitava, että lakipaketin toimeenpano vaatii myös vähäistä suurempaa järjestelmäkehitystyötä. Nämä seikat huomioon ottaen sääntelypaketin toimeenpano reilusti alle vuodessa vaikuttaa haastavalta. Lakiehdotuksen toimeenpanolle varattu 12 kuukauden määräaika tulisi pidentää 24 kuukauteen jotta lain asianmukainen toimeenpano ehditään tehdä. Koska DVV tuottaa hallinnon yhteisiä sähköisiä tukipalveluita, tulee toimeenpanossa huomioida myös niitä hyödyntävien organisaatioiden toimeenpanokyky, sillä muutokset järjestelmätasolla vaikuttavat myös niihin.

Käyttöönottopäätöksen käsittely ja tarkastuksen toimittaminen

Toimintaprosessista vastaavan viranomaisen tulisi ehdotetun 28 d §:n mukaisesti toimittaa päätös automatisoidun prosessin käyttöönotosta tiedonhallintalautakunnan arvioitavaksi. DVV huomauttaa, että kehityssykli on hyvin nopea, ja tuloksia (esim julkaistava palvelu) on saatava entistä lyhyemmässä ajassa. Jotta tiedonhallintalautakunnan tehtävä tältä osin olisi järkevä ja käyttöönottopäätöksen käsittely toisi viranomaisille lisäarvoa eikä siitä tulisi uutta pullonkaulaa hallintoon, olisi käyttöönottopäätökset käsiteltävä verrattain lyhyessä ajassa. Säännöksen 3 momentissa todetaan myös, että tiedonhallintalautakunta voi tietyissä tilanteissa toimittaa tarkastuksen tiedonhallintayksikön tiloissa. Tarkastukseen tiedonhallintalautakunta voi valtuuttaa DVV:n virkamiehen. On huomattava, että lakiehdotuksen perusteella tähän tehtävään ei kuitenkaan DVV:lle nimenomaisesti esitetä lisäresurssia, jolloin on vaikea ymmärtää sääntelyn tarkoitusta.

Digi- ja väestötietovirasto

Jalonen Aino 912056303
Digitaalinen allekirjoittaja: Jalonen Aino 912056303

Kallio Noora 911551379
Digitaalinen allekirjoittaja: Kallio Noora 911551379
Päiväys: 2022.11.10 08:21:54 +02'00'

Aino Jalonen
Ylijohtaja

Noora Kallio
Lakiasiainjohtaja